

De går fra kraft til kraft, de trer fram for Gud på Sion.

Sju utvalgte salmer fra Salmenes bok

*La Kristi ord få rikelig rom hos dere!
Undervis og rettled hverandre med all visdom,
syng salmer, viser og åndelige sanger til Gud av et takknemlig hjerte.
Kolosserbrevet 3,16.*

Et opplegg for bibelstudiegrupper

Utarbeidet av Torrey Seland
prof.em., dr.art.

Drammen 2017
Seland Didaskalia®

Innledende om opplegget

Læringsmål

Studiet skal bidra til at deltakerne får økt kunnskap om, innsikt i og tillit til Bibelen med utgangspunkt i Salmenes bok i Det gamle testamente (GT). Studiet vil også bidra til vekst og modning i kristenlivet.

Målgruppe

Alle som er interessert i å få vite mer om Salmenes bok slik vi møter den i Det gamle testamente, hvilken rolle salmene spilte i gammeltestamentlig tid, kunnskap om de ulike salmetypene vi har i Salmenes bok, deres innhold og funksjon, og hva de kan gi av åndelig føde og ballast for kristne i dag.

Nivå

Opplegget passer for vanlige bibellesere, deltakere i ulike grupper som bibelgrupper, husgrupper og husfelleskap som kommer sammen for å studere Bibelen.

Omfang/kurstimer

Opplegget forutsetter en samling av ca 2-2½ time pr salme; i alt 7 samlinger. Opplegget bygger opprinnelig på en bibeltimeserie på 4 timer a 45 minutter som innføring i Salmenes bok, dens innhold og særpreg. En del av dette stoffet er tatt med i den innledningen som følger på de neste sidene.

Det er en fordel å kjenne til det stoffet som ble gjennomgått i bibeltime, men ingen nødvendig forutsetning. Men det er fullt mulig, for de som er interessert i det, å ha en eller to samlinger om selve innledningsstoffet slik det er presentert i dette heftet. Det vil da gi i alt 8-9 gruppesamlinger.

Arbeidsmetode og innhold

Det vil være en stor fordel om deltakerne kan lese igjennom opplegget for de enkelte samlingene før gruppene kommer sammen, men det er heller ingen nødvendig forutsetning. I gruppesamlingene anbefales det at en går igjennom de enkelte avsnittene, og gjerne leser noen av de mest sentrale skriftstedene som er ført opp i teksten. Spesielt anbefales det å slå opp i Det nye testamente (NT) dersom salmen er brukt der. Gruppene anbefales å sette av god tid til samtale om de anførte spørsmålene eller tema som oppfølging og aktualisering av den enkelte salme.

Foruten en innledningsdel som er ment å fungere som en innføring i Salmenes bok, inneholder opplegget altså en gjennomgang av 7 utvalgte salmer. Disse 7 er valgt for både å vise bredden av de ulike salmetypene vi har i Salmenes bok, og for å vise hvordan de presenterer og representerer hovedtrekk i Israels tro slik vi møter den i Det gamle testamente forøvrig. Gjennomgangen av den enkelte salme følger denne malen; først kommer en innledning om salmens sammenheng og bakgrunn, deretter en gjennomgang av de enkelte vers/avsnitt i salmen med fokus på innhold og eventuelle trekk som trenger en nærmere forklaring. Deretter følger et avsnitt om hvordan den aktuelle salmen eventuelt er brukt i Det nye testamente, og tilslutt noen momenter til en aktualiserende samtale i gruppen.

Der ikke annet er angitt, er tekstene sitert fra Bibelselskapets oversettelse, Bokmål, fra 2011. Unntak er Samling 6, hvor Salme 103 primært siteres fra oversettelsen fra 1978/85.

Følgende salmer er valgt ut:

- Salme 23; en tillitssalme
- Salme 84; en Sionssalme
- Salme 99; en Herre Konge salme
- Salme 2; en kongesalme
- Salme 13, en klagesalme
- Salme 103; en lovprisningssalme
- Salme 121; en valfartssalme

Salmenes bok; noen særtrekk

Salmenes bok - Jesu bønne- og salmebok

I Salmenes bok møter vi Gudsfolkets liv med Gud i den gammeltestamentlige tid slik det gav seg uttrykk i gode og onde dager, i glede og sorg, i lovprisning og klage, og slik det er reflektert i de gammeltestamentlige tekstene.

Religiøst liv er mangslungent, men gir seg ofte uttrykk i 3 ulike former eller sammenhenger;

Som *gudsdyrkelse* – kult – gudstjenesteliv

Som *troslæreinhold* – dogmatikk - dogmer,

Som *livsførsel* – ethos – etikk.

Disse tre kan vi kalle religionens fremtredelsesformer eller yringsformer. Helheten, enten det er kristen tro, eller den jødiske tro og religion slik den kommer til uttrykk i Salmenes bok, kan sees fra hver av disse synsvinklene. Og framstillingen kan bli forskjellig alt etter hvilken del en legger vekt på. Men framstillingen blir lett ensidig om ikke alle tre aspekt blir tatt med.

I kultusen – gudstjenestelivet – kommer ofte både trosinnholdet og livsførselen til uttrykk, og de får begge liv og kraft fra kulten, fra gudsdyrkelsen.

Salmenes bok er rotfestet i kulten – i gudstjenestelivet. Selv om en ikke alltid skal forsøke å finne en plass for den enkelte salme i en kultisk sammenheng, har antagelig mange hørt hjemme her. Noen har nok også hatt sin plass eller 'setting' i det mer private liv, men en finner ofte at gudstjenestelivet er en sentral faktor i de fleste.

Salmenes bok gir oss dermed et unikt innblikk i det jødiske gudstjenesteliv, og i dets fromhetsliv. Og siden Det gamle testamente var den sentrale bok for de første kristne - ikke minst før de fikk sine egne skrifter - det vil si, den bok de brukte for å tolke Kristushendelsen i lys av, og som de brukte i sine egne gudstjenester, og personlige fromhetsliv, gir den oss innblikk i det som vi kan si var bønne- og salmebok både for Jesus og for de første kristne.

Oppbygningen av Salmenes bok

I den siste oversettelsen av Bibelen fra Bibelselskapet (2011) er det kommet inn en ny inndeling av salmenes bok. Det vil si den er ikke egentlig ny, men den er ny som en del av norske bibelutgaver. Denne inndelingen deler boka inn i fem deler, og er en inndeling som lenge har vært kjent blant bibelforskerne. Hver av disse fem delene avsluttes med en lovprisning:

Bok 1: Salme 1-41, med lovprisning i 41,14 (*Velsignet er HERREN, Israels Gud, fra evighet og til evighet! Amen! Ja, amen!*)

Bok 2: Salme 42-72, med lovprisning i 72,19 (*- og velsignet er hans herlige navn til evig tid! Hele jorden skal fylles med hans herlighet. Amen! Ja, amen!*)

Bok 3: Salme 73-89, med lovprisning i 89,53 (*Velsignet er HERREN til evig tid! Amen! Ja, amen!*)

Bok 4: Salme 90-106, med lovprisning i 106,48 (*Velsignet er HERREN, Israels Gud, fra evighet og til evighet! Og hele folket skal si: Amen! Halleluja!*)

Bok 5: Salme 107-150, med lovprisning i 150,6. (*Alt som har ånde, skal love HERREN. Halleluja!*)

Salme 1 kan også med fordel leses som innledning til hele boken, og Salme 150 som en lovprisende avslutningssalme.

Denne inndelingen regnes imidlertid som en av de senere inndelinger av Salmenes bok; muligens er den blitt til i den siste fasen av bokens tilblivelseshistorie. Det finnes nemlig også tydelig trekk i Salmenes bok som viser at den også har andre inndelinger. Delvis knytter disse inndelingen til ulike forfatter- og bruksmiljø. Denne inndelingen bryter da til en viss grad med den inndelingen som er angitt ovenfor. Det ser dermed ut til at en kan si at Salmenes bok også er sammensatt av flere mindre samlinger av salmer, den blir en slags antologi.

Leser en oppmerksomt igjennom salmenes bok, vil en finne flere slike gruppeangivelser:

Salme 3-41 er alle anført som "*En salme av David.*" Det er altså en gruppe Davidssalmer.

Salme 42-83 kalles for en *elohistisk* salmegruppe; dette kommer av at disse i sterkere grad enn de andre bruker gudsbetegnelsen elohim i stedet for egennavnet Jahwe (JHWH - יהוה). Elohim betyr 'gud', men er ikke noe egennavn akkurat som også vårt ord 'gud' ikke er det. Denne delen kan igjen inndeles slik:

Salme 42-49: Korah salmer (*Av Korah-sangerne*).

Salme 51-72: Davidssalmer, jfr. 72,20 (*Bønnene av David, Isais sønn, er til ende*).

Salme 73-83: Asaf salmer (*En salme av Asaf*).

I tillegg har vi en egen gruppe i Salmene 120-134: disse kalles *Valfartssalmer* (jfr. innledningene *En sang ved festreisene*). Disse ulike gruppeinndelingene viser at Salmenes bok er satt sammen av salmer av forskjellige forfattere fra ulike tider, og av ulike salmetyper. Salmenes bok kan derfor på mange måter kalles en *antologi* av salmer fra Israels historie.

Ulike salmetyper

Salmenes bok er også satt sammen av mange ulike salmetyper. I innledningene til flere av salmene er det ofte angitt både et melodi navn, og en type betegnelse (f.eks. Salm 46: *Til korlederen. Av Korah-sangerne. Etter "Alamot". En sang*). Men de fleste av disse ulike betegnelseene er dessverre vanskelige å tyde. Vi kjenner ikke noe til hvordan melodiene kan ha vært til salmene, og type betegnelseene sier heller ikke alltid så mye. Derfor har bibelforskerne forsøkt seg fram med flere ulike andre typekategoriseringer, og flere av disse har slått igjennom og vist seg å være funksjonelle og nyttige.

Eksempler på ulike angivelser ved salmene:

Salme 46: *Til korlederen. Av Korah-sangerne. Etter "Alamot". En sang.*

Salme 12: *Til korlederen. Etter "Den åttende". En salme av David.*

Salme 77: *Til korlederen. Etter Jedutun. Av Asaf. En salme.*

Den største gruppen vi finner i Salmenes bok kaller vi *klagesalmer*, f.eks. Salme 13, 22, 73. Dersom det kun er en person som taler/synger/ber, kaller vi det *individuelle* klagesalmer (f.eks. Salme 22). Dersom det er et kollektiv (et "vi") som klager, kaller vi det *kollektive* klagesalmer (se Salme 44; 74; 79; 80; 83). De fleste klagesalmene er individuelle klagesalmer.

Dernest har vi det som kanskje de fleste forbinder med Salmenes bok, nemlig *lovsanger, lovprisningssalmer* (også kalt hymner; 8, 19, 29, 33, 65, 66, 100, 104, 105, 111, 113-14, 135, 145-146, 148-150). Noen av lovprisningssalmene karakteres også etter hva de særlig priser, f. eks. *Sion salmer* som priser Sion/Jerusalem (46, 48, 76, 84, 87,122, 132); kongesalmer, det vil si de som priser Gud som konge (47,93, 96-99), eller som priser den jordiske kongen (2,110). En annen gruppe er *tillitssalmer*, f.eks. den kjente Salme 23:

Herren er min hyrde (se også Salme 4, 11, 16, 62, 131. Vi skal se nærmere på flere av disse salmene i det følgende gruppesamlingene.

Salmenes teologi og dens rammeverk

Salmenes bok er rotfestet i den jødiske teologi, og er i utgangspunktet ikke noen kristen bok. Men på samme tid er det klart at de første kristne brukte denne boken, og noen av dens salmer er blant de mest siterte gammeltestamentlige tekster i Det nye testamente; de første kristne så i denne boken også Guds gjerninger i en større sammenheng og nytolket den i lys av Kristushendelsen, dvs. Jesu liv, død og oppstandelse.

Hvis vi skulle trekke fram noen trekk fra gammeltestamentlig og dermed jødisk teologi som er særlig framtrædende i Salmenes bok, og som også utgjør en sentral del av dens kontekst er det aktuelt å peke på følgende:

1. Det er bare én Gud og Israel er hans utvalgte folk – utvelgelsen av folket og pakten mellom Gud og folket er sentral for det meste som sies i GT:
 1. Israel var et teokrati – Gud var dets egentlige konge; Salme 47, 93, 96-99 markerer dette sterkt ved å fremheve Herren som en stor konge over hele jorden.
 2. Den jordiske konge er å betrakte som Guds visekonge Salme 2, 18, 20, 21, 45, 72, 89, 101, 110. (Jfr. Salme 2,6: *det er jeg som har innsatt min konge på Sion, mitt hellige fjell*).
2. Israel hadde bare ett tempel; templet i Jerusalem
 1. Tempelet var Guds bosted: Jfr. Salme 46,48,76,84,87,122,132 (Jfr. Salme 84,11: *Ja, én dag i dine forgårder er bedre enn tusen andre*).
 2. Jerusalem og Templet var sentrale valfartssteder: Salme 120-134 viser tydelig hvor stort det var for dem å få dra på pilegrimstur til Jerusalem, Guds bolig.
3. Israel var Lovens folk; Gud hadde gitt dem sin lov: Moseloven.
 1. Forpliktelsen på Moseloven som veien til livet
 2. Lovobservans – glede i Loven: 1; 19,8ff; 78; 119.

5 Mosebok 7,6-8: *For du er et hellig folk for Herren din Gud. Blant alle jordens folk har Herren din Gud valgt deg til å være hans folk, hans dyrebare eiendom. 7 Når Herren hadde godhet for dere og valgte dere ut, var det ikke fordi dere var større enn alle andre folk; for dere er det minste av alle folkene. 8 Men fordi Herren elsket dere og ville holde eden han hadde sverget for deres fedre, førte Herren dere ut med sterk hånd. Han fridde deg ut fra slavehuset, fra faraos, egypterkongens, hånd.*

Salme 119,30-35: *Jeg har valgt troskaps vei, dine lover har jeg for øye. 31 Jeg holder fast på dine lovbud. Herre, la meg ikke bli til skamme! 32 Jeg vil løpe den veien dine bud viser, for du gjør mitt hjerte stort. 33 Herre, lær meg den veien dine forskrifter viser, så vil jeg alltid ta vare på den! 34 Gi meg forstand til å ta vare på din lov og holde den av hele mitt hjerte! 35 Led meg på den stien dine bud viser, for den gir meg glede.*

Dersom vi skulle på en tilsvarende måte liste opp hva som var de parallelle trekkene i de første kristnes teologi, finner vi at noe er felles, men det har også kommet noe avgjørende nytt til. Vi kan skissere dette slik:

- Det er bare én Gud – Far, Sønn og hellig Ånd, og den troende menighet er hans folk

- 1 Kor 8,6 Men for oss er det én Gud, vår Far. Alt er fra ham, og til ham er vi skapt. Og det er én Herre, Jesus Kristus. Alt er til ved ham, og ved ham lever vi.
- De kristne hadde ikke bruk for noe nytt tempel: Menigheten kan beskrives som Guds tempel:
 - 1 Kor 3,16 Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere?
- Jesus har oppfylt Moseloven, men Guds ord består
 - Rom 8,3 Det som var umulig for loven, siden den sto maktesløs fordi vi er av kjøtt og blod, det gjorde Gud. Han sendte sin egen Sønn som syndoffer, i samme slags kjøtt og blod som syndige mennesker har, og holdt dom over synden i oss.

Når de første kristne brukte Salmenes bok, så nytolket de dens teologi, og aktualiserte denne i lys av Kristi egen forkynnelse, liv, død og oppstandelse. Dermed fant de også i denne delen utsagn som fant sin endelige fullendelse i Jesus Kristus.

Hva gir da salmene oss?

I motsetning til Mosebøkene og de enkelte profetbøkene så gir ikke Salmenes bok seg så mye ut for å representere Guds tale til Israel som *Israels tale til Gud*. Salmene var i utgangspunktet den gamle pakts Gudsfolks rop til Gud, ikke Guds tale til dem. Salmene viser oss dette Gudsfolkets tillit til Gud i fest, høytider, glede og fortvilelse. Salmene viser oss trekk fra Gudsfolkets historie med en egen vekt på tilbedelsens plass i gudstjenestens liv og i hjem og samfunn.

Salmenes bok utgjør på den måten et stort stykke *erfaringsteologi*, og Salmenes plass i vår Bibel gjør at de representerer ikke lenger bare Gudsfolkets rop til Gud, men viser også hans store kjærlighet og barmhjertighet til sitt folk. Og dermed kan den leses også for de som vil være Guds folk i dag. Slik har den vært brukt av kristne i over 2000 år, og slik kan den fortsatt brukes og leses.

Salme 23. En tillitssalme

1 En salme av David.

Herren er min hyrde, jeg mangler ikke noe.

2 Han lar meg ligge i grønne enger, han leder meg til vann der jeg finner hvile.

3 Han gir meg nytt liv. Han fører meg på rettferdighets stier for sitt navns skyld.

4 Om jeg enn skulle vandre i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke noe ondt. For du er med meg. Din kjepp og din stav, de trøster meg.

5 Du dekker bord for meg like foran mine fiender. Du salver mitt hode med olje. Mitt beger renner over.

6 Bare godhet og miskunn skal følge meg alle mine dager, og jeg skal bo i Herrens hus gjennom alle tider.

*

Jeg er den gode gjeteren. Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg,
Mine sauer hører min stemme; jeg kjenner dem, og de følger meg.
Joh 10,14+27.

Gruppesamling 1:

Salme 23 – en tillitssalme

Andre tillitssalmer: 4, 11, 16, 62, 131.

Det forutsettes ikke at dere slår opp alle disse henvisningene som gis her i selve gruppesamlingen; men om noen får tid til det på forhånd, er det jo bare fint.

Sammenheng og bakgrunn

Denne salmen står i den første "boken" (Salme 1-41) av de i alt fem bøkene som Salmenes bok kan deles inn i (du kan se denne inndelingen i den siste bibeloversettelsen vår). Men denne plasseringen gir ikke så mye til tolkningen av selve salmen siden denne delen er satt sammen av mange ulike salmer, og hver salme må leses som en egen enhet, som en egen salme, uten tanke på hvilken salme som kommer rett før eller rett etter.

En annen inndeling som fokuserer mer på forfatterangivelsene i salmene kaller Salme 3-41 for *Davidssalmer*, og denne salmen begynner da også med "En salme av David." Hvorvidt det er David som står bak denne salmen, er omdiskutert, og det finnes argumenter både for og i mot. Men David selv kjente til gjeterlivet (1 Sam 16,11;17,14; 2 Sam 7,8; Salme 78,70-72), og han var også musiker og salmediker (1Krøn 15-16). David var konge ca. 1000-965 f. Kr.

Men det er også andre salmer som har samme innledning men som det er mindre sannsynlig ble skrevet av David (jfr. Salme 30 som angis som "En sang ved innvielsen av tempelet. Av David"; men David var død da tempelet ble bygget og innviet, og kan da neppe ha skrevet denne). De innledende angivelsene ang melodi, situasjon eller forfatter oppfattes derfor som noe som er blitt føyet til etter hvert som salmene ble samlet i en bok (les: bokrull). Mange mener derfor at

tilknytningen til David må vurderes i hvert enkelt tilfelle. I dette tilfelle bør det ikke betraktes som umulig at den kan gå tilbake til David.

Hva er en *tillitssalme*? En tillitssalme er en salme der det dominerende motiv, den sentrale grunntone, er tillit til Gud. Dette motivet finnes som et ledd i mange salmer, også i de fleste klagesalmene; tilliten er klagens basis. Men flere salmer er helt dominert av tillitstonen (selv om innslag av klage også kan være tilstede). Disse velger vi å kalle *tillitssalmer*.

Sentrale tema i teksten:

Teksten kan inndeles i tre deler som viser tre ulike sider ved Herrens forhold til sine:

a. Les: Gud som hyrde (v. 1b–3a).

Herren er ikke bare hyrde som vokter, men en som også leder og som sørger for sine slik at de har nok. Da Jakob velsignet Josef sa han at «Gud har vært min hyrde fra første stund og til denne dag» (1 Mosebok 48,15). Hyrde var ellers en betegnelse også på folkets konger i det gamle Israel (1 Sam 5,2; Jeremia 3,15). Det ble også en betegnelse som ble brukt om den kommende Messias; Esekiel 34,23.

b. Les: Gud som leder (v. 3b–4).

En hyrdes sentrale oppgave er en som leder sine sauer. Han må vite hvor der er gras, vann, skygge og trygghet. Og han må kunne holde fienden unna. Samtidig må han kjenne til de trygge stiene. «Uttrykket "dødsskyggens dal" er, etter utbredt oppfatning blant

forskere, ikke en dekkende oversettelse. Helt korrekt skulle den lyde: "Om jeg enn skulle vandre i belgmørke gjel, engstes jeg ikke for ondt ..." Men trøsten i ordene blir ikke mindre av den grunn. Heller ikke i vår siste strid. Det "belgmørke" her er tale om, innbefatter også dødens mørke. Under alle forhold kan jeg være trygg: min gode hyrde er der, han slipper meg ikke av syne, han overlater meg ikke til min skjebne» (Per Lønning, *I Begynnelsen*, 1971).

- c. Les: Gud som vår vert (v. 5-6).** Her mener noen at det kommer et nytt bilde inn; ikke så mye gjeter lenger, men Herren som vert. Men disse behøver ikke stå i motsetning. «Du dekker *bord* for meg»: ordet kan også brukes om en lærduk som legges ut på marken. Det kan også være tenkt på at gjeteren rydder plass når sauene skal hvile og spise, rydder vekk torner og tistler, skorpioner og annet som er farlig for dyrene. Men på den annen side tyder v 6, og spesielt 6b, på at det nok mer er tenkt på å være i templet. Herren er vert. Motivet er fortsatt trygghet; fiendene kan se det, men ikke gjøre noe med det. «–og jeg skal bo i Herrens hus gjennom alle tider.»

Er denne salmen brukt i NT?

Det er bare sitert en gang fra Salme 23 i Den nye Testamente; nemlig Johs Åpenb 7,17, som beskriver den store hvite skare som står for Guds trone; "For Lammet som står midt på tronen, skal være gjeter for dem og vise dem vei til kilder med livets vann, og Gud skal tørke bort hver tåre fra deres øyne." Men hyrdemotivet er brukt flere ganger, og om flere skikkelser. I

Johannesevangeliet kaller Jesus seg selv som hyrde/gjeter (Johs 10,11-16.22-30, se også Hebr 13,20; 1 Pet 2,15), og menighetsledere både karakteriseres som, og oppfordres til å være, hyrde for sine menigheter (ApGj 20,28; Ef 4,11; 1 Pet 5,2).

Til samtale i gruppen:

- Del med hverandre om hva du vet om gjetere og gjeterdrift som kan være relevant for å forstå Salme 23.
- Samtal deretter om hva denne salmen i overført betydning sier om livet med Gud i dag.
 - Når Gud er hyrde, så må de som hører ham til kunne kalles sauer; på hvilke måter synes du en slik betegnelse passer på de kristne? På deg?
 - På latin heter hyrde 'pastor'; en prest skal altså være en hyrde; hva mener du kan ligge i en slik betegnelse på en prest i Den norske kirke?
 - I Johannesevangeliet kaller Jesus flere ganger seg selv som hyrde (nå oversatt 'gjeter'), og da ikke en hvilken som helst hyrde; «Jeg er den gode gjeter.» Johannes 10,1-16. På hvilken måte kaster Salme 23 lys over Jesus, det han er (v.1-4), og det han gir (v.5-6)?
- Dersom siste del handler om et møte i templet; hvordan kan dette kaste lys over vårt møte med Herren i våre gudstjenestelige samlinger? Hvem er vert ved nattverdbordet?
- Mange salmer har et høydepunkt; hva er høydepunktet for deg i Salme 23?

De som tok oss til fange, ba oss om sang, de som bortførte oss, ba om glede: "Syng en av Sions sanger for oss!"

Salme 137,3

Salme 84. En Sionssalme

*Til korlederen. Etter Gittit. Av Korah-sangerne.
En salme.*

2 Hvor elskelige dine boliger er, Herre Sebaot!

3 Jeg lengtet, ja, fortærtes av lengsel etter Herrens forgårder. Nå jubler hjerte og kropp mot den levende Gud. 4 Spurven har funnet et hjem, svalen har fått seg et rede hvor den kan legge sine unger, ved dine altere, Herre Sebaot, min konge og min Gud. 5 Salige er de som bor i ditt hus, de skal alltid love deg. Sela

6 Salige er de som har sin styrke i deg, de som lengter etter å dra opp til tempelet. 7 Når de drar gjennom baka-trærnes dal, gjør de den til et kildevell, og høstregnet legger sin velsignelse over den. 8 De går fra kraft til kraft, de trer fram for Gud på Sion.

9 Herre, hærskares Gud, hør min bønn, vend øret til, du Jakobs Gud! Sela 10 Gud, vårt skjold, vend blikket hit, se på din salvedes ansikt!

11 Ja, én dag i dine forgårder er bedre enn tusen andre. Å ligge ved terskelen til min Guds hus er bedre enn å bo i lovløses telt. 12 For Herren Gud er sol og skjold, Herren gir nåde og ære. Han holder ikke tilbake det gode for den som er hel i sin ferd.

13 Herre Sebaot, salig er den som setter sin lit til deg.

Gruppe samling 2:

Salme 84 – en Sionsalme

Andre Sionsalmer: 46, 48, 76, 84, 87, 122 (132).

Sammenheng og bakgrunn

”Til korlederen. Etter Gittit. Av Korah-sangerne. En salme” (Sal 84,1). I denne ”overskriften” angis det flere trekk som gir oss noe av salmens situasjon. Den er skrevet til *korlederen*, antagelig er det tenkt på en korleder i tempelet i Jerusalem; ’etter Gittit’ angir melodien uten av vi vet noe mer om denne. Hvor/hvem stammer salmen fra? ’Av Korah-sangerne.’ Disse Korah’ittene er også omtalt andre steder og i andre salmer. Iflg 1 Krøn 9,19; 26,1 var de dørvoktere i templet; iflg 2 Krøn 20,19 representerte de et sanger-laug, og det er nok denne betydningen som går igjen her. En hel rekke salmer tilskrives Korah-sangerne (42; 44-49; 84-85 og 87-88.) Salmen kan derfor være svært gammel.

Templet i Jerusalem ble bygd av kong Salomo (som var konge i 965-926), men ble ødelagt i 587 f.Kr. da Jerusalem ble erobret og folket ført i eksil. De forsøkte å bygge det opp igjen da de vendte tilbake (ca. 535 f.Kr.), men det var først kong Herodes (37-4 f.Kr.) som fikk fart på byggingen (sml. Johs 2,20). Men det sto bare noen få år før det ble ødelagt av romerne i år 70 e.Kr. Nå står Omar moskeen på dets sted.

I overskriften kalles vår tekst ’en salme’; vi kaller den en *Sionsalme* fordi den, sammen med flere andre (angitt under hovedoverskriften øverst her), priser Jerusalem som Guds hellige by og tempel som Guds bolig. Da Israelittene gikk inn i landet fra Egypt, fikk de beskjed om å utpeke et sted for deres helligdom (5 Mosebok 12,5-7; ’der han lar sitt navn

bo’), og ved kongene David og Salomo ble Jerusalem det store senteret. Teologisk er det sentralt her at likesom Gud var én (5 Mosebok 6,4), skulle også Israel bare ha ett tempel. Om innvielsen av Salomos tempel kan vi lese i *1 Kongebok 8*; Sionsalmene utfolder for oss hvor herlig de fant Jerusalem med deres eneste tempel.

Sentrale tema i teksten

Det finnes flere måter å dele denne salmen inn i mindre deler; jeg synes denne fungerer bra:

Les 84,2-5: Lovprisning av de som hører til i templet. Vi må nok her, som også i neste ledd, forestille oss sangeren som en som ser det fra en pilgrims ståsted. Han er ikke i templet, men han priser de som er der, og lengter etter selv å komme dit. Både lengselen og jubelen får nærmest kroppslig uttrykk; ’nå jubler hjerte og kropp.’ Sangeren sammenligner seg med fuglene som finner tilflukt i templets mange kringelkroker. At ’dine altere’ prises må sees i lys av at her var de det eneste stedet de kunne ofre til Gud, finne syndenes forlatelse og oppfylle alle Lovens krav om de ulike sonings- og takkoffer. Pilegrimene bodde ikke i templet, men hadde sin lengsel dit; de som i perioder holdt til i templet var prestene og Levittene, og det er antagelig disse som prises salige i v. 5. 3 og 4 Mosebok er fulle av beskrivelser og bestemmelser for prestenes og levittenes oppgaver i templet.

Les 84,6-8: Lovprisning av de (pilegrimene) som drar til Herrens tempel. Selv om reisen til Jerusalem kunne

være både strabasiøs og farlig, er det som også selve reisen, oppfyllelsen av deres lengsler, gir dem kraft og glede. En må regne med at det kunne gå flere år mellom hver gang mange kunne komme til Jerusalem. Derfor denne lengsel og glede, samt det forhold at ”de trer fram for Gud på Sion.”

Les 84,9-10: Bønn for kongen som ”Guds salvede.” Her kommer et noe annet tema inn, men fordi Jerusalem også var bolig for kongen, rettes fokus her mot ham. Uttrykket ’hærskarenes Gud’ i v. 9 er oversettelse av den samme betegnelse som også finnes i v. 2, 4 og 13 som *Herren Sebaot*. Dette anga opprinnelig Gud som hærenes Gud, han som førte Israel i krig; senere ble ’hærskarene’ mer oppfattet som himmelhærene, dvs englene.

’din salvede’ er betegnelse for den regjerende konge, ikke den kommende Messias (messias betyr den salvede). Personer som skulle gjøre en særskilt gjerning for Gud ble salvet; det kunne være profeter eller prester, men ikke minst ved valg og autorisering av konger (jfr salvingen av Saul og David i 1 Sam 10 og 16). Men siden den kommende frelser også skulle være konge og være av Davids ætt (2 Sam 7,14-16; Jes 11,1), ble etter hvert ’messias’ – den salvede (gresk: Kristus) betegnelse for den ventede konge. Å være salvet innebar derfor å være utvalgt, og utskilt for en spesiell (livs)gjerning. Vi kommer mer tilbake til dette i en senere samling.

Les 84,11-12: Sangerens (pilegrimens) lovprisning av å være i Herrens tempel. Her tas temaet fra v.6-8 opp igjen; her har sangeren kommet fram til tempelet, og gleder seg over at han er der, selv om han ikke får komme lenger inn enn i forgårdene.

Les 84,13: Lovprisende avslutning.

De som setter sin lit til Herren,
hærskarenes Gud, prises lykkelige.

Er denne salmen brukt i NT?

Nei, Salme 84 er ikke direkte sitert i Det nye testamentet, men mye av tankegodset møter vi der i evangeliene og deres beskrivelser av jødernes forhold til Jerusalem og templet. I NT for øvrig er det heller ikke Jerusalems tempel som står i sentrum fordi Jesus erstatter ofringene (jfr. Hebreerbrevet), og menigheten er i NT det nye Guds tempel (1 Kor 6,19). Men i tidlig kristen teologi ble Sion/Jerusalem spritualisert og brukt som betegnelse på den himmelske verden; se Gal 4,22-28; Johs Åpenbaring 21.

Til samtale i gruppen:

For å kunne skjønne litt mer av hvordan den fromme jøde måtte føle overfor det ene tempel kan du begynne med å drøfte hvordan det ville vært for oss om Nidarosdomen var den eneste kirke-bygning i Norge! Hvor ofte hadde du dradd på pilegrimstur til Trondheim da? 😊

- Samtal deretter litt om salmistens kjærlighet til templet i Jerusalem. Hva er det han særlig fremhever?
- Hvordan opplever du kirken eller bedehuset som Guds hus? Hvordan er det å gå til gudstjeneste/møte/være der? Hvordan skulle du ønske det var?
- Hvor er Guds ’bolig’ nå? Hvilken rolle spiller kirkehuset nå?
- Hvilke trekk fra det ’gamle’ Jerusalem er tatt med/eller mangler i beskrivelsen av det ’nye’ Jerusalem iflg Åpenbaringen 21?

Salme 99. En Herre-konge salme

Herren er konge, folkene skjelver, han troner over kjerubene, jorden bever. 2 Stor er Herren på Sion, han er opphøyd over alle folk. 3 De skal prise ditt navn, det er stort og vekker frykt. Hellig er han.

4 Mektig er kongen, han elsker det rette. Det er du som grunnfester retten, du gjør rett og rettferd i Jakob. 5 Opphøy Herren vår Gud, bøy dere ned for hans fotskammel! Hellig er han.

6 Moses og Aron var blant hans prester, Samuel blant dem som påkalte hans navn. De ropte til Herren, og han svarte dem, 7 i skysøylen talte han til dem. De holdt hans bud og loven han ga. 8 Herre, vår Gud, du svarte dem. Du var en Gud som tilga dem, men som også hevnet deres gjerninger.

9 Opphøy Herren vår Gud, bøy dere mot hans hellige fjell. Hellig er Herren vår Gud.

*

Han som er konge i evighet, den uforgjengelige, usynlige, eneste Gud, ham være pris og ære i all evighet! Amen.

1 Tim 1,17

Da var det som jeg hørte lyden av en stor skare, et brus av veldige vannmasser og et drønn av mektige tordenbrak. De ropte: "Halleluja! For Herren vår Gud, Den allmektige, er blitt konge!

Johannes åpenbaring 19,6

Gruppe samling 3:

Salme 99 –Herren er Konge

Andre Herre Konge salmer: 47,93, 96-98.

Det forutsettes ikke at dere slår opp alle henvisningene som gis her i selve gruppesamlingen; men om noen får tid til det på forhånd, er det jo bare fint.

Sammenheng og bakgrunn

Nå har vi sett på Salme 23 – en tillitssalme, og Salme 84 – en Sionsalme. Da passer det å fortsette med det som i fagspråket kalles *Jahwe kongesalmer*. Jahwe (יהוה) er navnet på Gud (2 Mosebok 3,13-15), og siden det dreier seg om salmer som lovpriser Gud som konge kan vi kalle dem 'Herren som konge Salmer,' eller 'salmer som priser Herren som konge.' Salme 9 karakteriseres også som en *beskrivende lovprisningssalme*.

I utgangspunktet hadde ikke Israel noen konge, men i 1 Sam 8 fortelles det om hvordan folket kom til Samuel og ba om at han skulle velge en konge til dem. Her gis det også uttrykk for at bakgrunnen for kravet om en konge var at de ikke ville ha Gud som konge, 'men være som de andre folkene' og det skildres hvilke krav en jordisk konge ville gi dem. Deretter ble Saul salvet og innsatt som konge (1 Sam 9-10). Men det kan være verd å ha i mente at Israels og Det gamle testamentes syn på den jordiske kongen er at han styrer på vegne av Gud Herren, den egentlige kongen. Den jordiske kongen er Guds visekonge på jord. Det kommer ikke minst til uttrykk i salmene som hyller den jordiske kongen, og vi skal komme tilbake til dette i neste gruppesamling.

De fleste forskere ser ut til å mene at salmen har hatt sin livssituasjon i templet; den er en lovprisning som priser Herren i flere relasjoner, men templet er sentralt i hele salmen som Herrens bolig, der "han troner over kjerubene."

Sentrale tema i teksten

Les 99,1-3: Herren er konge.

Israel hadde en storhetstid under kongene Saul, David og Salomo. Men etter dem gikk det ikke så bra, og riket ble snart delt i to med hver sine konger. Det nordlige riket (Israel) gikk til grunne i 721, og sørriket (Juda) i 586 f.Kr, begge gangene ved at store deler av folket ble ført i eksil. Mange fikk vende tilbake etter noen årtier, men storhetstiden var forbi. Men forventingen var hele tiden til stede om en ny storhetstid, og bak denne forventingen sto tanken om at Gud var den egentlige kongen, ja han var konge over hele jorden (Salme 96,10; 97,9). Dette kommer også til uttrykk i v 1: *Herren er konge, folkene skjelver, jorden bever*. Utsagnet om at 'han troner over kjerubene' peker nok hen mot et "møbel" i templet, nemlig paktskista eller 'paktens ark' som det het i tidligere bibeloversettelser. Kjerubene kan på den ene side skildres som himmelske vesener (2 Sam 22,11; Salme 18,11), det var de som ble satt til å vokte paradiset da Adam og Eva ble drevet ut (1 Mosebok 3,24), men oftest er ment de to figurene som sto over paktskista som avbildninger av de himmelske (2 Mosebok 25,18-20; 1 kongebok 6,23-28). Uttrykket *han som/du som troner over kjerubene* blir som en fast beskrivelse av Gud (f.eks. 2 Sam 6,2; Salme 80,2). Paktskista var stedet der Gud tronet, og hva som er enda viktigere; det var også soningstedet, der offeret på den store soningsdagen ble brakt. Derfor kalles det også stundom *soningsstedet* (jfr. 2 Mosebok 25,22, sml. Romerbrevet 3,21-25, før: nådestolen).

Les 99,4-5: Kongen, mektig og rettfærdig

Herren er stor, og han troner fra Sion, opphøyd over alle folk. Det var Gud som hadde gitt folket sin lov (jfr. 2 Mosebok 19-20), og han vokter også over sin lov. Den var grunnlaget i paktsforholdet mellom folket og ham. Retten var dermed

grunnet i Gud selv, og han våket over sin lov. Og når han prises som rettferdig, så er det fordi han handler i samsvar med sin lov og sine løfter ("v.4d: "du gjør rett og rettferd i Jakob"). Hellig er han.

Les 99,6-8: Moses og Aron som hans prester

Her kommer et berettende avsnitt som viser tilbake til sentrale epoker i Guds frelseshistorie med sitt folk, bl.a. knyttet til Moses, Aron og Samuel. Å være prest for Gud i gammeltestamentlig tid var å være mellommann mellom Gud og menneskene! Moses var mellommann, og Aron ble den første i rekken av prestene i Israel (2 Mosebok 28). Avsnittet viser tilbake til frelseshistoriske begivenheter, og som her blir stående foran den avsluttende oppfordring til lovprisning. Lovprisningen grunnes i historiske hendinger i Israels historie.

Les 99,9: Avsluttende oppfordring: Opphøy Herren vår Gud.

Her knyttes linjen også til Sion – Jerusalem, jfr. forrige gruppesamling om Salme 84. *Opphøy Herren, for han er hellig.* Hellig kan brukes om både ting, tider, mennesker og Gud. I utgangspunktet betyr det, når det brukes om ting, tider og mennesker, at disse er utskilt fra vanlig bruk og innviet til bruk for Herren (f.eks. 3 Mosebok 20,26). Når det brukes om Gud angir det primært hans ukrenkelighet, han kan ikke krenkes uten at det får konsekvenser for den som krenker. Jesaiaboka kap 6 viser hvordan profeten Jesaja opplevde Guds hellighet.

Er denne salmen brukt i NT?

Det finnes små ekko fra denne salmen fire steder i NT; jfr. v1 i ApGj 11,18; 19,16. v5 i Matt 5,35, og fra v6 i 1 kor 1,2. Mer viktig for vår lesning av NT er det at denne forkynnelsen i GT av Gud Herren som *konge* er forståelsesbakgrunn for det mest sentrale tema i Jesu forkynnelse, nemlig hans proklamasjon av *Guds rike*: "Etter at Johannes var kastet i fengsel, kom Jesus til Galilea og forkynte Guds evangelium og sa: "Tiden er kommet,

Guds rike er nær. Vend om og tro på evangeliet!" (Markus 1,14-15) At bakgrunnen for dette ligger i GT, er Salme 145,10-13 et fint eksempel på: "Hele din skapning takker deg, Herre, de som holder din pakt, lover deg. De taler om *ditt herlige kongedømme*, forteller om din veldige kraft, for at menneskene skal få kjenne din velde og den strålende herlighet i *ditt rike*. *Ditt rike står* gjennom alle tider, ditt herrevelde gjennom alle slekter." I NT er det et hovedfokus at Gud (eller Jesus) er konge, og at Guds rike var kommet nær i og med Jesu virke, men enda ikke kommet i sin fylde. Men engang skal det komme, når Jesus kommer igjen (ang Jesus som konge, jfr inntoget i Jerusalem, Jesu forhør hos Pilatus, og innskriften på korset), jfr. bønner "La riket ditt komme."

Til samtale i gruppen:

- Hvordan skal vi tenke oss Gud som konge i dag? Er det et brukbart bilde?
- Avisen Vårt Land har hatt en intervjuserie gående der ett av spørsmålene er: Hva er hellig for deg? Hva ville dere svart på det spørsmålet?
- Hva betyr det at Gud er hellig, jfr. v. 9? Hva betyr det for oss i dag?
- Mange av salmene har et høydepunkt: finner dere noe høydepunkt i denne teksten?
- Jesus forkynte om Guds rike som skal komme; kirken er ikke Guds rike, men Guds rike er gaven,- kirken er mottakerne, og kirken er formidleren. Noen mener at det burde forkynnes mer om Guds rike; er dere enige i det?
- Les nr 282 i vår nye salmebok (= 274 i den forrige), og samtale om hvordan denne gir uttrykk for GTs tale om Gud som konge.
- Om dere får tid, kan dere også se på nr 16 i vår nye samebok (=20 i den forrige) og sammenligne med Salme 99 i GT. Hva er de mest markante forskjellene?

Salme 2 En kongesalme

Hvorfor er folkeslag i opprør? Hvorfor grunner folkene på det som er forgjeves? 2 Jordens konger reiser seg, fyrstene slår seg sammen mot Herren og mot hans salvede. 3 «La oss slite i stykker lenkene og kaste reipene deres av oss!»

4 Han som troner i himmelen, ler. Herren spotter dem. 5 Så taler han til dem i sin vrede, i sin harme slår han dem med redsel: 6 «Det er jeg som har innsatt min konge på Sion, mitt hellige fjell.»

7 Jeg vil kunngjøre det Herren har fastsatt. Han sa til meg: «Du er min sønn, jeg har født deg i dag. 8 Be meg, så gir jeg deg folkene som arv og hele jorden i eie. 9 Du skal knuse dem med jernstav, slå dem i stykker som pottemakerens krukke.»

10 Dere konger, bruk forstand! la dere refse, herskere på jorden. 11 Tjen Herren med ærefrykt, gled dere og skjelv for ham! 12 Kyss jorden, så han ikke blir harm og dere går til grunne på veien. For hans vrede kan snart flamme opp. Salig er den som søker tilflukt hos ham.

*

Og nå forkynner vi det gode budskapet for dere, at det løftet som ble gitt til fedrene, 33 det har Gud oppfylt for oss som er barna deres, da han reiste opp Jesus. Slik står det også skrevet i andre salme: Du er min Sønn, jeg har født deg i dag.

Apg 13,32-33

Gruppe samling 4:

Salme 2 - Jesus som Messiaskonge?

Andre konge salmer: 20, 21, 45,72, 89, 101, 110, 132, 144,1-11.

Før denne gruppesamlingen tror jeg det vil være lurt å lese igjennom dagens opplegg siden stoffet kanskje er litt vanskeligere enn det øvrige for noen.

Sammenheng og bakgrunn

Vi har i de foregående to samlingene sett på en Sion salme og en Herre Konge salme, og nå altså en Kongesalme; dvs en salme som taler om, ofte ber for eller lovpriser, Israels jordiske konge. Disse tre typene henger sammen: Sion som Guds bolig, Herren som konge, og den jordiske kongen som Guds visekonge. Salme 2 handler om den jordiske kongen i Sion. Men også om noe mer. Det ser vi i NT. Men for å forstå Salme 2 og dens bruk i NT er det tre ting vi må kjenne til og huske på:

- 1) **Frelserkongen:** Israels forventning om en kommende frelserkonge, Messias, har sitt utspring i deres kongedømme og i deres tro på Gud som kongen over alle konger. Gud lovet kongen at det alltid skulle være en av hans ætt på tronen; *les 2 Samuelsbok 7,12-16*. Men historien utviklet seg ikke slik de ventet og håpet på. Snarere tvert imot. Etter hvert innså de at skulle løftet til David oppfylles, måtte det skje ved at Gud selv grep inn. Slik vokste håpet om en kommende frelserkonge, en salvet (=en Messias), fram.
- 2) **Messiasprofetier:** Mange bibellesere leser og leter i Det gamle testamentet etter *profetier* om den kommende Messias. Og slike finnes, jfr. f. eks. Jesaja 7,14; 9,2-7 og 11,1f (11,1: En kvist skal skyte opp fra Isais stubbe, og et skudd skal spire fram fra hans røtter...). Men vi har ikke mye av profetiske framoverskuende tekster i Salmenes bok. Likevel brukes flere tekster fra Salmenes bok nettopp i NT om Jesus som Guds sønn og frelserkonge, Messias. Hvordan kan det ha seg?
- 3) **To mønstre i Bibelen:** I tillegg til 'profeti-oppfyllelser' mønsteret finner vi også et annet i NT; nemlig at de finner et forbilde i

GT som fullføres i NT; vi kaller det *typologi*! Det betyr at NT finner hendinger og skikkelser i GT (typer) som blir ført videre og fullført i NT's budskap om Jesus. Eksempler på dette finner vi i Paulus' sammenligning av den første Adam (jfr. 1 Mosebok) med Jesus som den siste Adam (Rom 5,14-21; 1 Kor 15,21-22,45-47; Adam er her et motstykke til ham som skulle komme), og vi finner det i Hebreerbrevets tale om Jesus som den siste øversteprest, men som må forstås på basis av GT's beskrivelse av øversteprestens roller (Hebr 5,1-11). Et annet eksempel er bruken av Salme 2 i NT, og som vi her skal se nærmere på.

Sentrale tema i teksten

Salme 2 er etter mange forskeres mening, bygd opp etter forbilde av et *tronstigningsrituale* som ble brukt når en konge tok over makten og tok sete på tronen og ble hyllet, eller kanskje ved en fest for kongen i templet. Ved en slik tronstigning(sfest) ble det forventet at a) nabofolkene hyllet den nye kongen, b) Kongen ville proklamere sin makt for dem, og forvente respekt, ofte underkastelse. c) Og kongen ville bli hyllet av sine egne.

Men ved fremkomsten av en ny konge kunne nabofolkene også prøve å løsrive seg eller kjempe mot den nye kongen, og det er dette vi ser i Salme 2,1-3. Men Gud står bak den jordiske kongen, og han ler av dem (v. 4f). og i v 7 er det kongen selv som taler om det Gud har sagt til ham.

Les v.1-3: Folkenes opprør

Kongen har satt seg på sin trone; det naturlige ville være at han fikk hyllet, respekt, og underkastelse. Isteden er budskapet at folkene er i opprør og "grunner på det som er forgjeves." Det sies ikke hvem som taler her; kanskje var det en forsanger eller oppleser? Men hvem er folkene i opprør mot? Mot "Herren og hans salvede." I GT kunne prester og

profeter bli salvet som Guds utvalgte, men primært er det kongen. I 1 Sam 10,1 sies det: "Samuel tok en oljekrukke og helte oljen over Sauls hode. Han kysset ham og sa: «Nå har Herren salvet deg til fyrste over sin eiendom.» En slik salving betydde *utvelgelse* og *fullmakt* fra Gud som hans representant.

Les v. 4-6: Herrens reaksjon mot folkene.

Herren ler (jfr også Salme 37,13). Guddommelig satire! Han spotter dem, og er vred. Hans utsagn er formet som et profetisk utsagn, og summerer på en måte opp hele teologien i Salmenes bok om både Sion og kongen: "Det er jeg som har innsatt min konge på Sion, mitt hellige fjell." *Jeg, min konge, mitt hellige fjell*; sterkere kan det neppe sies hvem kongen i Jerusalem er! 2 Kongebok 11,10-12 beretter om en kongeinnsettelse som kan kaste lys over hvordan det skjedde 'i praksis.'

Les v.7-9: Kongen forteller om sin stand

I disse versene er det tydelig kongen som taler; han forteller om hva Gud har sagt til ham. Ved en tronstigning kunne det skje at den nye kongen fikk overlevert et dokument som beskrev hans fullmakt. Her henviser kongen til hva Gud har sagt til ham. At det er 'fastsatt', kan bety at det er nedskrevet. Innholdet er at kongen har rang som 'Guds sønn'. Utsagnet skal her antagelig forstås som kongelig 'adopsjon', ikke tradisjonell fødsel. 'Fødsel blir her et billedlig uttrykk. Slik er kongen ikke Guds sønn av fødsel (det var de omkringliggende folkene oppfattet av sine konger), men kongen er adoptert og blitt Guds sønn. Å være 'Guds sønn' kunne brukes om både profeter, prester, konger, ja hele folket (Hos 11,1). Innholdsmessig anga også det *utvelgelse, fullmakt, oppdrag, og Herrens hjelp*. I utsagnene i v.8-9 er det kongens fullmakt som står i fokus, i motsetningen til folkene opprør. Utsagnet viser nok også tilbake til løftet til David i 2 Sam 7,14a: "Jeg vil være en far for ham, og han skal være en sønn for meg." Dermed er

linjen også knyttet til det gamle løftet til David, og dermed etter hvert til den messianske forventning.

Les v.10-12: De opprørske kongene advares

Her er det ikke kongen som taler, men muligens et kor i vekselsang (det er jo en salme) eller en oppleser? Men budskapet er klart rettet til kongene. Legg merke til hvordan fokus her skifter fra å handle om folkene/ kongenes forhold til kongen på Sion til å gjelde til Herren Gud selv. Det sier litt (les: mye) om hvordan Herrens forhold til kongen tenkes: 'Tjen Herren med ærefrykt'. 'Herren' er her helt entydig Gud, det viser grunnteksten. Folkene oppfordres til å bruke forstand, til refs, og til underkastelse. For ingen andre er som Herren.

Er denne salmen brukt i NT?

Det er sitert fra denne salmen i alt 18 ganger i NT. v.7b siteres ved to avgjørende hendelser i Jesu liv; nemlig ved hans dåp (Matt 3) og ved forklarelsen på fjellet (Matt 17). I beretningen om Jesu dåp fortelles det: "Da Jesus var blitt døpt, steg han straks opp av vannet. Og se, himmelen åpnet seg, og han så Guds Ånd komme ned over seg som en due. Og det lød en røst fra himmelen: "*Dette er min Sønn, den elskede*, i ham har jeg min glede." (Matt 3,16-17). Det samme lyder i Matt 17. Hebreerbrevet kan bruke det samme utsagnet for å fremheve Jesu storhet: Hebr 1,5 (sml. 5,5): 'For aldri har Gud sagt til noen engel: Du er min Sønn, jeg har født deg i dag. Eller, som det også står: Jeg vil være far for ham, og han skal være sønn for meg.' Her kombineres Salme 2,7 og 2 Sam 7,14. Salme 2 blir altså brukt som utsagn som i sin dypeste grunn gjelder Jesus Messias, himmelkongens egen Sønn.

Til samtale i gruppen:

- * Hva er høydepunktet i Salme 2?
- * Del med hverandre hva dere legger i utsagnet om at 'Jesus er Guds Sønn.'
- * Jesus som Sønnen er et yndlingsuttrykk i Johannes evangeliet. Hva betyr Johs 8,36?
- * Hva betyr Jesu oppstandelse for vår tro på Jesus som Guds Sønn? (tips: Rom 1,3-4).

En gang de hadde spist og drukket i Sjilo, reiste Hanna seg og trådte fram for Herrens ansikt. Ved dørstolpen til Herrens tempel satt presten Eli på stolen sin. I sin hjertesorg ba hun til Herren og gråt sårt. 1 Sam 1,9-10

Jeg øser ut min klage og forteller ham om min nød.
Sal 142,3

Salme 13. En klagesalme

Til korlederen. En salme av David.

*2 Hvor lenge, Herre? Vil du glemme meg for alltid?
Hvor lenge vil du skjule ansiktet for meg?*

*3 Hvor lenge skal jeg ha uro i sjelen og sorg i hjertet
hele dagen?*

Hvor lenge skal fienden ha makt over meg?

4 Se meg! Svar meg, Herre, min Gud!

Gi mine øyne lys så jeg ikke sovner inn i døden,

*5 så min fiende ikke kan si: "Jeg har vunnet over
ham", og mine motstandere ikke jubler når jeg vakler.*

*6 Men jeg setter min lit til din miskunn, mitt hjerte
skal juble over din frelse.*

*Jeg vil synge for Herren, for han har gjort godt mot
meg.*

*

Og ved den niende time ropte Jesus med høy røst: «Elí, Elí, lemá sabaktáni?» Det betyr: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?»

Matt 27,46

Gruppe samling 5:

Salme 13 – En klagesalme

Andre klage salmer: ca. 50 stk, bl.a. 3-7, 10-18,22,25-28 m.fl.

Sammenheng og bakgrunn

Salme 13 står i den første boken (1-41) i Salmenes bok, og har som de fleste andre i denne delen fått overskriften "En Davids-salme." Overskriften viser imidlertid ikke hen til noen spesiell situasjon i Davids liv, og vi kan ikke datere den nærmere.

Salmen hører til den salmetypen som vi kaller *Klagesalmer*. Av de 150 salmene vi har, er ca 50 stk klagesalmer. Disse deler vi igjen inn i henholdsvis kollektive (et 'vi' som taler; ca 9 stk) og individuelle klagesalmer ('jeg' klager; ca 39 salmer). Når vi her sier *ca* er det fordi at ikke alle salmer er like entydige kun klagesalmer.

Klagesalmene har ikke bare et felles innhold (klage), men ofte er det også noen faste elementer som går igjen fra salme til salme; særlig tydelig her er klagen, som kan fokusere enten på Gud, på en selv, eller på ens fiender. Dernest en bønn til Gud om å gripe inn. Så kommer det oftest, merkelig nok kanskje, en lovprisningsdel. Noen ganger kan lovprisningsdelen være så stor at en kan lure på om dette er en klage eller lovprisningssalme. Men der klagen dominerer, kaller vi det en klagesalme. Klage og lovprisning går ofte sammen i salmene; for mange er det slik i livet også!

Sentrale tema i teksten

Noen synes at en teksts oppbygning og form er uvesentlig. Men den er ikke det! Oppbygningen kan vise hen til situasjonen, eventuelt til endringer i situasjonen til den som ber, eller den kan være et middel i argumentasjonen (jfr. retorikk). Salme 13 synes å kunne deles meningsfylt inn i 4 hoveddeler som alle er typiske for klagesalmene:

Les v.1-3b: Klage

Les v.2: Gudsklage: Hvor lenge, Herre? To spørsmål går ofte igjen i den delen av klagesalmene hvor klagen angår Gud. Klagen er ikke bare *til* Gud, men er en klage over ham selv, det han har gjort, eller stundom, det han ikke har gjort; Det som går igjen er spørsmålene *Hvorfor* og *Hvor lenge*. Disse klagen ber om en forklaring, eller en løsning på den vonde situasjonen de som ber er kommet i. I dette verset er klagen delt i to; 'Vil du glemme meg for alltid', og 'Hvor lenge vil du skjule ditt ansikt for meg?' - det er følelsen av Gudsforlatthet som her skrives ut (sml. Salm 22,2f). Noen peker på at siste del er formet som en motsetning til det vi kaller den 'aronitiske velsignelsen' hvor siste del lyder (4 Mosebok 6,24-26): "Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig! Herren løfte sitt ansikt mot deg og gi deg fred!" Herren selv oppleves som fraværende, og dermed også fravær av hans velsignelse.

Les v.3a: Jeg klage: Det er ikke mye her som sier hva den bedende egentlig lider av; noen mener at det kanskje er av mere psykisk enn fysisk art: "Hvor lenge skal jeg ha uro i sjelen, og sorg i hjertet hele dagen" Vi kan ikke si noe sikkert om det, men det gis uttrykk for en stor uro, en stor bekymring. Klagen er 'åpen'; dermed kan vi også legge våre problemer inn i den.

Les v.3b: Fiendeklage: Tredje delen av klagen retter seg her til Gud med klage over fienden: "Hvor lenge skal fienden ha makt over meg?" Er det et 'mobbeoffer' som klager? 'Fienden' forblir imidlertid helt uspesifisert; det forutsettes at Herren kjenner situasjonen: "du vet om jeg sitter eller står, på lang avstand kjenner du mine tanker" (Sal 139,2). Dersom det er kongen som ber, er 'fienden' antaglig hans politiske fiender; er det en annen, ligger problemet mere på hennes personlige plan.

Les v4-5: Bønn. Likesom klagen var tredelt, så er også bønnen her tredelt; klageren ber om Guds oppmerksomhet (4a), om Guds inngripen (4b), og om seier over fienden (5).

Siden klagen var at Gud hadde skjult sitt ansikt, blir bønnen desto mer inn-trengende: "Se meg! Svar meg, Herre min Gud." Han ber fordi han føler seg på dødens rand. Og han ber om at ikke fienden må bli stående som den triumferende.

Les v.6a-b: Tillitserklæring: Men i vers 6 kommer det en forandring; her går det over fra klage til tillitsutsagn og løfte om lovprisning. Slik er det ofte i klagesangene, de avslutter med lovprisning, oppfordring til lovprisning eller løfte om lovprisning. Tilliten er ikke brutt; tilliten er klagens basis.

Noen mener at denne forandringen fra klage til tillitserklæring har en konkret årsak i at den klagende fikk et ord fra Gud via en av prestene i templet, eller fra en profet. Slik er det i 1 Sam 1 når Hanna ber og klager for Herren.

Les v6c: Løfte om lovprisning. Løftet er løfte om 'å synge for Herren.' Kanskje er noen av lovprisningssalmene i Salmenes bok et resultat av et slikt løfte?

Det er ingen ting i salmen som tyder på at det dreier seg om et spesielt 'åndelig' problem, med en ditto 'åndelig' opplevelse som løsning. Vi får ikke vite konkret hva som var nøden i denne salmen; den forblir forholdsvis 'åpen'. Men i det ligger også dens styrke; den kan brukes av mennesker som har det vanskelig på ulike måter og til ulike tider, og dermed også av oss.

Er denne salmen brukt i NT?

Nei, Salme 13 er verken direkte sitert eller henvist til i NT, men muligheten til å klage til Gud er velkjent.

Den mest kjente klagesalmen som er sitert i NT er nok Salme 22,2 som siteres av Jesus på korset (Matt. 27,46; Markus 15,34). Her roper Jesus ut den største

klagen, da han som stedfortrederen led Gudsforlattheten for vår skyld.

Når Hebreerbrevets forfatter ser tilbake på denne stunden, så skriver han: " Fordi han selv led og ble fristet, kan han hjelpe dem som blir fristet (Hebr 2,18), jfr. også Hebr 5,7: "Da Jesus levde som menneske, bar han fram bønner og nødrop, med høye skrik og tårer, til ham som kunne frelse ham fra døden, og han ble bønnhørt fordi han var gudfryktig."

Til samtale i gruppen:

Salme 13 er en salme som ofte blir presentert som en typisk modell av en klagesalme; andre klagesalmer kan være ganske ulike i forhold til denne, men felles for dem alle er klagen, men også at klagen ikke blir stående alene, klagen kombineres med tillitsytringer.

Samtal i gruppen om ett eller flere av disse utsagnene her om Bibelens syn på det å klage for Herren:

- Å klage til Gud er ikke å sutre, men å konfrontere Gud med uretten i ens liv, og be om hans inngripen.
- En skal ha sagt: " Å gå i rette med Gud, er å gå rett inn i Guds omsorg." Jfr. Jesaja 1,18.
- Dersom tilliten er klagens basis, kan vi da også si: uten tillit ingen klage, og: uten klage ingen tillit?
- Da Jesus led gudsforlatthetens mørke på korset, så led han den største klagesituasjonen på vegne av oss alle.
- Fordi Jesus seiret over døden ved sin oppstandelse, så forandret der og da klagen sin dybde.

Salme 103 – en lovprisningssalme

Av David. Velsign Herren, min sjel! Alt som i meg er, velsign hans hellige navn. 2 Velsign Herren, min sjel! Glem ikke alt det gode han gjør.

3 Han tilgir all din skyld og leger alle dine sykdommer. 4 Han frir ditt liv fra graven og kroner deg med barmhjertighet og kjærlighet. 5 Han metter ditt liv med det gode, du blir ung igjen som ørnen.

6 Herren skaper rettferd, han lar alle undertrykte få sin rett. 7 Han kunngjorde sine veier for Moses, sine gjerninger for Israels folk. 8 Barmhjertig og nådig er Herren, sen til vrede og rik på miskunn. 9 Han anklager ikke for alltid og er ikke for evig harm. 10 Han gjør ikke gjengjeld for våre synder, han lønner oss ikke etter vår skyld.

11 Så høy som himmelen er over jorden, så veldig er hans miskunn over dem som frykter ham. 12 Så langt som øst er fra vest, tar han syndene våre bort fra oss. 13 Som en far er barmhjertig mot sine barn, er Herren barmhjertig mot dem som frykter ham. 14 For han vet hvordan vi er skapt, han husker at vi er støv.

15 Dagene mennesket får, er som gress, det blomstrer som blomsten på marken. 16 Når vinden farer over den, er den borte, stedet den sto på, vet ikke lenger av den. 17 Men Herrens miskunn er fra evighet til evighet over dem som frykter ham. Hans rettferd når til barnebarn, 18 til dem som holder hans pakt og husker hans bud, så de følger dem. 19 Herren har reist sin trone i himmelen, han rår som konge over alt.

20 Velsign Herren, dere hans engler, dere sterke helter som lydige setter hans ord i verk. 21 Velsign Herren, alle hans hærskarer, dere tjenere som setter hans vilje i verk. 22 Velsign Herren, alle hans skapninger, overalt hvor han rår. Velsign Herren, min sjel!

Gruppe samling 6:

Salme 103 – En lovprisningssalme

Andre lovprisningssalmer:

8, 19, 29, 33, 65, 66, 100, 104, 105, 111, 113-14, 135, 145-146, 148-150.

Sammenheng og bakgrunn

Våre karakteristikker av de ulike salmene er ikke alltid like treffende. Dels kommer det av at mange salmer er sammensatt av flere ulike typer, dels er ikke våre kategoriseringer gode nok. Salme 103 kalles ofte *en lovprisningssalme* (eller *en hymne*). Vi har mange salmer som fortjener den betegnelsen, flere enn de som er listet opp ovenfor; vi kan også legge til at flere av Sion salmene og Herre kongesalmene også er hymner. Og tillitserklæringene, som også er en form for lovprisning, finnes avslutningsvis i mange klagesanger. Igjen kan vi si; tillit er klagens basis; lovprisning er tillitens ytterside, den vi bringer fram i menighetens gudstjenester og som Gud ønsker kunne skinne fram gjennom våre liv (Rom. 12,1-2).

Noen forskere skiller mellom *berettende* og *beskrivende* lovprisninger; de berettende forteller og lovpriser noe Gud har gjort (fortid), de beskrivende skildrer hvordan Gud er og hva han gjør (nåtid). Men samtidig ser vi også at disse to elementene kan finnes i en og samme salme. Slik er det også i Salme 103, selv om de beskrivende synes å dominere. Stundom ser vi også at en beskrivende lovprisning kan bygge på en berettende del; fra beretninger av hva Herren har gjort, trekker en konklusjoner og beskriver hvordan han er. Erfaringsteologi kaller vi slikt.

En lovprisningssalme kjennetegnes med at den innledningsvis inneholder en lovprisning, eller en oppfordring til lovprisning. Dernest en hoveddel som beretter og/eller beskriver i lovprisende vendinger Herrens gjerninger og vesen. Avslutningsvis kan ser komme et ønske eller en bønn, eller en gjentakelse av innledningsdelen.

Sentrale tema i teksten

Salme 103 innleder en gruppe på fire lovprisningssalmer som avslutter bok 4 (Salme 90-106). Salme 103 deles vanligvis inn i 4-6 deler. Jeg har valgt denne inndelingen:

Les v.1-2: Oppfordring til lovprisning.

En individualistisk lesning vil kanskje si; Her taler salmisten til seg selv. En lesning orientert ut fra salmens plass i gudstjenesten i templet vil si: her taler/synger forsangeren og så kommer koret inn i v.3ff. Uansett: det oppfordres til å prise/love Herren og det han representerer.

Bibelselskapets siste oversettelse har her 'velsinn Herren' istedenfor 'Lov Herren' som det var oversatt før. Dette har sin bakgrunn i at de hebraiske verbet som ligger til grunn kan bety både å love/lovprise, og å velsigne. Tidligere brukte en mer konsekvent love/lovprise når det gjalt mennesker, men dersom Gud var subjekt ble det oversatt 'velsigne.' Bibelselskapets brudd med tidligere oversettelse har vakt en viss debatt; språklig er den mulig, spørsmålet er om den kommuniserer like godt. Personlig er jeg i tvil.

Les v.3-6: Begrunnelse.

Lovprisningen begrunnes i Herrens velgjerninger. Salmisten presenterer Herrens velgjerninger: han tilgir skyld, leger sykdommer, frir fra graven, kroner med barmhjertighet, metter ditt liv. Noen mener at både denne delen og ikke minst de følgende er en utleggelse av en gammel beskrivelse av Herren fra 2 Mos 34,6: "Herren er Herren, en barmhjertig og nådig Gud, sen til vrede og rik på miskunn og sannhet!" Sml. v. 8 her i denne salmen: „barmhjertig og nådig er Herren, sen til vrede og rik på miskunn.“ Jfr. også Salme 86,5; 145,8.

Les v.7-10: Videre begrunnelser i Herrens pakt med folket.

"Han kunngjorde sine veier for Moses"; dette er en henvisning til paktslutningen på Sinai og Guds overekkelse av Loven til hans utvalgte folk (2 Mosebok 19-20). Loven skulle si hva som er synd; men lovgiveren er barmhjertig og nådig. Det hopes opp med tillitsfulle ytringer: han anklager ikke for alltid, er ikke evig harm, gjør ikke gjengjeld, lønner ikke etter skyld. Alt dette er et resultat av hans barmhjertighet og nåde. "Barmhjertig" er et ord som (med ett unntak: Salme 112,4) bare brukes om Gud i GT. Ingen andre er barmhjertig som han.

Les v.11-14: Begrunnelser i Herrens miskunn og barmhjertighet.

Et kjært vers for mange; geografis spennvidde tas i bruk for å illustrere Herrens miskunn; så høy som himmelen er over jorden, og så langt som øst er fra vest (kan dette måles...?), tar han syndene bort. Og som en fars barmhjertighet; jfr Paulus: "Derfor bøyer jeg mine knær for Far, han som har gitt navn til alt som kalles far i himmel og på jord" (Ef 3,14-15).

Les v.15-18: Begrunnelser i menneskets begrensinger kontrastert med Herrens miskunn.

Dette verset, tidligere ofte lest i begravelser i Den norske kirke, skildrer menneskets forgjengelighet; vi er som støv og gress; når vinden farer over det er det borte. Og hans barmhjertighet er begrunnet i "for han vet hvordan vi er skapt..." Menneskets skrøpeligheter er ikke ukjente for Gud, derfor hans barmhjertighet og nåde.

Les v.19-22: Avsluttende oppfordring til lovprisninger.

I disse versene utvides horisonten, fra min sjel lov Herren i v.1, til kosmos. De ulike benevnelser i v. 20-22a må ses i lys av deres verdensbilde. Gud hadde etablert sitt Herredømme ved skapelsen; skapelsesberetningene i 1 Mosebok er også skildringer av ham som er over alt og alle. Her oppfordres hans engler til å prise ham, her oppfordres alle hans ,hærskarere' til å prise

ham. (hva som er ment med dette uttrykket er noe uklart; det kan være planeter og stjerner, alle himmellegemer. Les Jesaja 40,25-26! (Se også hele den påfølgende Salme 104 hvor dette utfoldes videre.) Høydepunktet kommer i v.22a: Lov Herren hele hans skaperverk! Og så vender salmisten tilbake til utgangspunktet: Min sjel, lov Herren!

Er denne salmen brukt i NT?

Salme 103 er ikke direkte sitert i NT, men det er noen steder som kan henspille på Salme 103 (v3-Mark 2,7; v.7-Rom. 3,2; v.8-Jakob 5,11 og v.13+17 i Luk 1,50). Selv om dette ikke er så tydelig i NT (spesielt ikke i oversettelsene, f.eks. den norske), så viser det at de nytestamentlige forfatterne tok sitt språk fra GT; de hadde GT som sin språklige sammenheng og kilde.

Til samtale i gruppen:

Samtal i gruppen om ett eller flere av disse utsagnene/spørsmålene her:

- Hvordan vil dere definere/ omskrive/ forklare "barmhjertighet"?
- Salmenes bok domineres av disse to salmetypene: klagesanger og lovsanger. Klagesangene har innslag av lovsang, og lovsangene kan inneholde elementer av klage: Hva sier det om et, n ormalt' liv for en som tror på Gud (en troende, en kristen)?
- „Tillit er klagens basis; lovprisning er tillits ytterside.“
- „Der det er bare klage, blir det fort maktesløshet. Der det er bare lovprisning blir det lett overfladiskhet.“
- Salme 40,2-4 taler om at „han dro meg opp av fordervelsens grav“, „han satte mine føtter på fjell“, og „han la en ny sang i min munn.“ Er det noen i gruppen som har en slik opplevelse/erfaring de vil dele?

Salige er de som har sin styrke i deg, de som lengter etter å dra opp til templet.

Salme 84,6

Salme 121 – En valfartssalme

En sang ved festreisene.

Jeg løfter mine øyne mot fjellene. Hvor skal min hjelp komme fra?

2 Min hjelp kommer fra Herren, himmelens og jordens skaper.

3 Han vil ikke la din fot vakle, din vokter vil ikke blunde! 4 Se, han blunder ikke og sover ikke, Israels vokter. 5 Herren er din vokter, Herren er din skygge ved din høyre hånd. 6 Solen skal ikke skade deg om dagen, heller ikke månen om natten. 7 Herren skal bevare deg fra alt ondt. Han skal bevare ditt liv.

8 Herren skal bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid.

*

Hvert år pleide Jesu foreldre å dra til Jerusalem for å feire påske. Da han var blitt tolv år, dro de som vanlig opp til høytiden.

Luk 2,41-42

Det var like før jødernes påskefest, og mange dro fra landet opp til Jerusalem før høytiden for å rense seg.

Joh 11,55

Gruppe samling 7:

Salme 121. Et folk på vandring – en valfartssalme

Andre valfartssalmer: 120; 122 - 134.

Sammenheng og bakgrunn

Vi er kommet til den siste salmen i vår lille vandring gjennom 7 av salmene i Salmenes bok, og da kan det passe å avslutte med en valfartssalme. Salme 120-134 omfatter i alt 15 salmer som alle har overskriften „*En sang ved festreisene*.“ Men de er ikke alle helt like: Salme 122 og 132 kan kalles en Sionssalme, 121, 124 og 129 er lovprisningssalmer, 130 en klagesalme, og 127 er en belærende visdomssalme. Det er tiknytningen til valfarten til Jerusalem som binder dem sammen. Blant de som dro dit dro noen for å klage, noen for å lovprise.

Israel hadde mange høytider hvor det var naturlig å valfarte/dra på pilegrimstur til Jerusalem. Disse er beskrevet i 3 Mosebok 23 (det finnes også en kort forklaring under *Fester og høytider*, bak i Bibelen). Påskehøytiden, de usyrede brøds høytid, dagen etter påsken og varte i sju dager; Ukefesten/pinse 50 dager etter påske, nyttårsdagen, den store soningsdagen (yom kippur), løvhyttefesten/høstfesten. Ingen av salmene anfører ved hvilken fest den enkelte salme ble brukt ved; de holder seg alle på et mere generelt plan.

Disse salmene viser også hvor høyt de verdsatte Sion, templet og samlingene der, og har mange likheter med Sionsalmene; jfr. her Salme 122,1: *Jeg ble glad da de sa til meg: „Vi vil gå til Herrens hus.“*

Er pilegrimen på vei til eller fra Jerusalem? Flere tolker salmen som en som brukes når en er klar til å dra hjem fra Jerusalem. Andre at han er i Jerusalem, klar til hjemreise. En kombinasjon er også mulig; v.1-2 pilegrimen på vei til Jerusalem; v.3-8 ved hjemreise. Det er vanskelig å ta en bastant avgjørelse her,

men jeg velger å tolke salmen som uttrykk fra og for en som gjør seg klar til reise hjem etter sitt pilegrimsopphold i Jerusalem.

Uttrykket i overskriften: „En sang ved festreisene“ er en tolkning av en noe dunkel hebraisk betegnelse. I grunnteksten står det bare to ord, som ved en direkte oversettelse kunne bli noe a la „En sang ved oppstigningen; ‘, ved oppstigningen‘ kan her peke på oppstigningen til Jerusalem eller faktisk ved oppstigningen til selve templet som også lå på en høyde. De fleste som mener at det dreier seg om pilegrimer som drar opp til Jerusalem synes å begrunne det med denne tolkingen. På den annen side kan v. 8 kan antyde at de allerede er i Jerusalem, og er klar for hjemturen. Uansett er det en pilegrimssalme, brukt ved pilegrimsreise til/i Jerusalem.

Sentrale tema i teksten

Les v.1-2 Et spørsmål og en bekjennelse. Dersom sangerens situasjon er at han er på vei til Jerusalem, kan en tenke seg at han ser opp mot høydene og stiller nærmest et retorisk spørsmål, som han selv besvarer med glede med tanke på at Jerusalem er Herrens bolig. Dersom situasjonen er at han er i Jerusalem, og er i ferd med å gjøre seg istand for hjemreisen, blir situasjonen en annen. Da gir sangeren uttrykk for frykt for hva som måtte skjule seg i de fjellpartier han må igjennom. Det kunne være mange farer, både fra dyr og mennesker som skjulte seg der. Men han bekjenner seg til sin skaper: „Min hjelp kommer fra Herren, himmelens og jordens skaper.“ At Herren er skaperen av alt, gir en egen trøst, og detroniserer de farer han kunne frykte: *Alle folkenes guder er*

avguder. Det var Herren som skapte himmelen (Salme 96,5).

Les v.3-8: 3 løftesutsagn

I vers 1-2 er det et „Jeg, som taler, men i resten av salmen er det en annen person som taler *til* salmisten/pilegrimen; „din fot“, „din vokter,“ osv. Her er altså et skifte, og v.3-8 kan derfor tas som et løftesord til pilegrimen, brakt fram enten av en prest/profet eller rett og slett som en del av en vekselsang mellom pilegrimen(e) og et tempelkor (Korah sangere?, jfr. Salme 84,1-Samling 2).

v.3-4: *Herren er din vokter*. Det pilegrimen kunne være mest redd for, var å være ubeskyttet på sin hjemreise. Men Herren er med som vokter. Om veien var kronglete og vanskelig, om stupene var bratte, og steinene usikret; han vil ikke „la din fot vakle.“ Sml her Salme 23,4 (om jeg enn skulle vandre i dødsskyggens dal/ belgmørke gjel). En annen fare som noen peker på er at i fjellene kunne det være helligsteder for de gamle kanaaneiske gudene, og at disse kan ha blitt opplevd som farlige for pilegrimene

Herren døser ikke. Det som i vår oversettelse er oversatt med „blunde“ betyr egentlig å slumre, å døse. Herren døser ikke! Han passer på hele tiden (Salme 91,11-12).

v.5-6: *Herren er din skygge*. Hva kan det bety at Herren er din skygge? Skygge er jo noe som blir når solen (eller andre) lys skinner på noe; da lager vi skygge. Samtidig er skygge (som vern) noe vi trenger når påvirkningen fra et lys eller en varmekilde blir for sterkt. Her tenkes det på solen og månen som gjør at pilegrimen trenger skygge; bildet av Herren som vokter og beskytter fortsettes. Med andre ord: Herren står mellom det som er farlig og pilegrimen; han kaster skygge (=verner) over pilegrimen.

v.7-8: *Herren skal bevare deg*. De siste to versene lyder som en velsignelse, og likner også litt på velsignelsen i 4 Mosebok 6,22-24. Pilegrimen tilsies Herrens nærvær og beskyttelse fra sin *utgang* av Jersusalem og til sin *inngang* igjen.

Er denne salmen brukt i NT?

Nei, heller ikke denne salmen er sitert eller henvist til i NT. Men det er likevel motiver i salmen som også er tilstede i NT, f.eks. motiver som pilegrimsferd og beskyttelse. Jesus og hans foreldre dro på pilegrimsferd til Jerusalem; Jesus var med første gang ved tolvårsalderen (Lukas 2,41ff), og selv dro han i følge Johannes evangeliet dit flere ganger i sitt voksne liv for å feire påske (jfr. Johs 2,13; 6,4; 13,11), sml 11,55. Jesu siste ord til sine disipler kan også leses som et fjernt ekko fra Salme 121: „-og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende“ (Matteus 28,20).

Til samtale i gruppen:

Noen bruker denne salmen som en bønn før de skal ut på større reiser. Men salmens fokus på pilegrimsreiser kan være aktuelt også i dag:

- I de siste årene har det blitt populært å dra på pilegrimstur bl.a. til Nidaros, men også til andre steder i inn- (Selje) og utland (Santiago de Compostela). Dersom noen har vært på en slik pilegrimstur kan de kanskje dele noen av sine erfaringer i gruppen.
- ”He’s got the whole wide world, in his hands.” Samtal om i hvilken grad vi kan si at “history = his story.”
- Er du en pilegrim? I Bibelen og i andre tidlige kristne tekster er også tanken tilstede om at vi som kristne egentlig er fremmede i denne verden; at vi tilhører den himmelske verden og er pilegrimer her (jfr. Filipperbrevet 3,20; 1 Peters brev 1,1.17;2,11). I hvilken grad er dette en forestilling som det er viktig å holde fast på i dag?

Copyright:
Torrey Seland
Seland Didaskalia

Foretaksnr. 995 658 968

Milorgveien 41. 3035 Drammen
torreys@gmail.com

Samtaleopplegg for bibel- og husgrupper, utarbeidet av Torrey Seland.©